12.2.2019 VVTDno-2018-289

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle K 6/2018 vp

Valtuutettu haluaa kunnioittavasti saattaa valiokunnalle tietoon kertomuksen käsittelyn aloittamisen jälkeen esille nousseet seuraavat seikat:

Komission suositukset tasa-arvoelimiä koskevista normeista ((EU) 2018/951)

EU-komissio antoi kesäkuussa 2018 suositukset tasa-arvoelimien normeiksi. Esitys koskee Suomen osalta tasa-arvovaltuutettua, yhdenvertaisuusvaltuutettua ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa. Suositusten yleisenä tavoitteena on parantaa tasa- arvoelinten riippumattomuutta sekä tehokkuutta ja erityisesti niiden valmiuksia varmistaa, että syrjinnän kohteeksi joutuneet henkilöt ja ryhmät voivat päästä oikeuksiinsa täysimääräisesti.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemyksen mukaan suositukset sisältävät monia sellaisia ehdotuksia, joita Suomessa ei ole täysimääräisesti toteutettu tasa-arvovaltuutetun, yhdenvertaisuusvaltuutetun tai yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan osalta. Suositusten mukaisesti yhdenvertaisuusvaltuutetulle tulee antaa mandaatti puuttua syrjintää myös työelämän osalta. Valtuutetun mielestä oikeusministeriön olisi pitänyt tuoda komission suositukset asianmukaisesti eduskuntaan käsiteltäväksi perustuslain 97 §:n mukaisesti E-asiana.

Joulukuussa 2018 oikeusministeriö asetti selvityshenkilön selvittämään oikeusministeriön yhteydessä toimivista erillisvirastoista koostuvan toimijan mahdollista perustamista. Tavoitteena on selvittää vaihtoehtoja hallinnonalan pienten ja toiminnallisesti itsenäisten toimijoiden toimintojen kokoamiseksi yhteen hallinnollisesti siten, että hallinnonalalla toimivien erillisvirastojen lainsäädäntöön ja kansainvälisiin säännöksiin pohjautuvaa varsin itsenäistä asemaa ei vaaranneta eikä

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU PL 24 00023 Valtioneuvosto Puhelin: 0295 666 800 Sähköposti: yvv@oikeus.fi Internet: www.syrjintä.fi

niiden tehtäväkenttää tässä yhteydessä muuteta. Selvitys tulee luovuttaa 31.3.2019 mennessä oikeusministerille.

Suosituksissaan komissio lähtee siitä, että jäsenvaltioiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuselimillä tulisi olla mandaatti puuttua syrjintään laajasti eri syrjintäperusteilla ja kaikilla keskeisillä elämänalueilla mukaan lukien työelämä. Nykylain mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetun mandaatti työelämän osalta on rajoitettu.

Valtuutetun toiminta tähtää syrjinnän vähentämiseen esimerkiksi niin, että syrjiviä toimintatapoja tunnistetaan nykyistä paremmin. Valtuutettu myös auttaa ja tukee syrjinnän uhreja näiden oikeuksien toteutumisessa, kun valtuutettu valvoo yhdenvertaisuuslain syrjinnän kiellon toteutumista. Valtuutetun toimintastrategiana on yhdistää nämä kaksi tehtävää niin, että yksittäisen asiakkaan asiaa selvitettyään valtuutettu aktiivisesti viestii syrjintään puuttumisesta ja siitä, miten syrjinnältä voidaan tulevaisuudessa välttyä. Lisäämällä yhdenvertaisuusvaltuutetulle mahdollisuus arvioida ja esittää näkemyksensä myös työelämässä tapahtuneesta syrjinnästä voitaisiin työelämän syrjintää nostaa nykyistä enemmän yhteiskunnalliseen keskusteluun ja todennäköisesti myös kynnys raportoida syrjinnästä laskisi. Tällä hetkellä erityisesti vähemmistöryhmät raportoivat kohtaamastaan työsyrjinnästä kansainvälisesti vertailtuna huomattavan vähän.

Työelämän syrjintä on erityisen haitallinen syrjinnän muoto, koska työllä on suuri merkitys yksilölle paitsi taloudellisesti niin myös sosiaalisesti sekä ihmisten osallisuudentunteeseen kuulua yhteiskuntaan. Yksilön lisäksi työelämän syrjintä tulee kalliiksi myös yhteiskunnalle ja yrityksille, kun yksilöiden potentiaali jää joiltakin osin hyödyntämättä ja yritykset/yhteisöt eivät saa heille parhaita työntekijöitä joukkoonsa. Näiden syiden takia kansainväliset sopimukset ja EU:n direktiivit kaikista voimakkaimmin edellyttävät puuttumista juuri työelämässä tapahtuvaan syrjintään. Myös Euroopan neuvoston rasismin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI) on hyväksynyt helmikuussa 2018 suositukset, jonka mukaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuselimillä tulisi olla toimivaltaa kaikilla elämänalueilla.

Asiakirjan liitteenä oleva tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuselinten verkosto Equinetin esite koskee elinten mandaatteja eri jäsenvaltioissa. Suomen ohella ainoastaan Portugalilla ja Espanjalla on vajavainen mandaatti työelämän osalta.

Suositusten mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kaikille tasa-arvoelimille annetaan tekniset, taloudelliset ja henkilöresurssit, tilat ja infrastruktuuri, jotka ovat tarpeen niiden tehtävien suorittamiseksi ja toimivaltuuksien käyttämiseksi tehokkaasti. Tasa-arvoelimille osoitetuissa resursseissa olisi otettava huomioon kyseisille elimille annettu toimivalta ja tehtävät. Resursseja voidaan pitää riittävinä vain, jos ne mahdollistavat sen, että tasa-arvoelimet voivat hoitaa ta-

sa-arvon edistämiseen liittyvät tehtävänsä tehokkaasti, kohtuullisessa ajassa ja kansallisessa lainsäädännössä vahvistettuja määräaikoja noudattaen.

Edellä esitetty tukee valtuutetun kertomuksessaan suosittelemaan yhdenvertaisuuslain osittaisuudistusta.

Ihmiskaupan uhrien aseman parantaminen kuntapalveluissa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu ja Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI tutkivat vuonna 2018 julkaistussa selvityksessä *Tuntematon tulevaisuus – selvitys ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön toimivuudesta* (VN TEAS 24/2018), saavatko ihmiskaupan uhrit ne palvelut, joihin heillä tulisi kansainvälisen oikeuden ja EU-lainsäädännön sekä Suomen kansallisen lainsäädännön perusteella olla oikeus.

Selvityksen perusteella kertomuksessa suositeltiin selkiyttämään voimassa olevaa lainsäädäntöä ihmiskaupan uhrien palveluiden turvaamiseksi kunnissa sekä parantamaan sosiaali- ja terveydenhuollon ohjeistusta/ohjausta. Lainmuutosten keskeisenä tavoitteena tulisi olla sen varmistaminen, että ihmiskaupan uhrit saavat kunnissa – ja tulevissa maakunnissa – ne auttamistoimet, joita he toipuakseen tarvitsevat ja joihin heillä on oikeus.

Loppuvuodesta 2018 valtuutettu on käynyt keskusteluja sosiaali- ja terveysministeriön virkamiesten ja ministeri Saarikon kanssa lainsäädännön muuttamisesta ja ohjeistuksen parantamisesta ja valtion kuntaohjauksen järjestämisestä. Ministeriössä on pidetty lainsäädännön täsmentämistä perusteltuna ja ohjeistuksen sekä kuntaohjauksen parantamista tarpeellisena.

Yksi keino tämän lainmuutostavoitteen edistämiseksi olisi lisätä ihmiskaupan uhrit yhdeksi palveluita tarvitsevaksi ryhmäksi nimenomaisesti sosiaalihuoltolakiin (1301/2014). Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi lisäämällä nimenomaisen lain tuen tarpeita koskevaan 11 §:än uusi 11 kohta, jossa säädettäisiin ihmiskaupan uhrit erikseen mainiten seuraavalla tavalla: ”ihmiskaupan ja sen kaltaisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneen yksilöllisen tuen tarpeen perusteella”. Valtuutettu ehdottaa mahdollisen lainmuutoksen yhteydessä välttämään rikosoikeuteen tai nimenomaiseen ihmiskauppakrimialisointiin sidottua uhrikieltä.

Lisäksi ihmiskaupan uhrit voitaisiin lisätä sosiaalihuoltolain 3 §:än (määritelmät) erityistä tukea tarvitseviksi henkilöiksi ja asiakkaiksi esimerkiksi lisäämällä ao. pykälän kohdan 3 loppuun seuraava: ”… sekä henkilöä, joka on joutunut ihmiskaupan tai sen kaltaisen hyväksikäytön kohteeksi”.

Mahdollisten lainmuutosten seurauksena sosiaalihuoltolain soveltamisopasta tulisi päivittää ihmiskaupan uhrien auttamista koskevilta osin. Kuntien valtio-ohjaus ihmiskaupan uhrien auttamisessa voisi sopia esimerkiksi Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tehtäviin.

Liitteet

Equinetin esite tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuselinten mandaateista jäsenvaltioittain.